

АВ УСІМ, ШТО БАЛІЦЬ

№ 2(9)—9. I—1976
МЕНСК

ТОЛЬКІ ГУТАРКА ХОДЗІЦЬ ТАКАЯ...
Я. КУПАЛА

Г У Т А Р К А

ПРЫЧЫНА НАШЫХ КРЬУД І БЕД

Стала хадзячаю думка, што Беларусь ніколі не была і не можа быць самастойнай і што яна абавязкова павінна уваходзіць у саюз з другімі дзяржавамі і, само сабой разумеецца, займаць у гэтых саюзах падначаленае месца. Не будзе вялікаю цяжкасцю абвергнуць гэту хлусню, але тое, што яна цвёрда ўбіта ў нашы галовы і заняла там становішча бяспрэчнай ісціны, сведчыць, наколькі нашы ворагі папрацавалі над засмечваннем нашай свядомасці і наколькі мы былі бяспечнымі, што дапусцілі бесперашкоднае пашырэнне ў нас такога ідэйнага пустазелля.

Па-першае, няпрауда, што Беларусь заўсёды была залежнай. Так, у першапачатковы, Полацкі перыяд сваёй гісторыі яна першаю адваявала ад Кіеускай імперыі сваю незалежнасць і была вольнай дзяржавай. Самастойнай і пануючай яна была і ў Вялікім княстве Літоўскім, якое найперш было беларускай дзяржавай, і мучна адстойвала сваю незалежнасць не толькі да 1569 году, але і пасля яго. Канчаткова Беларусь страціла сваю незалежнасць толькі ў канцы ХІІІ ст., калі была далучана да Расіі.

Па-другое, усе уніі і саюзы, у якія уваходзіла і уваходзіць Беларусь, былі заключаны не па ініцыятыве Беларусі, бо яны не дыктаваліся яе патрэбамі. Яны былі гвалтоўна навязаны Беларусі яе суседзямі, якія выкарыстоўвалі часовыя неспрыяльныя знешнія умовы Беларусі для заключэння вечных і нероўнапраўных для яе уніяў і саюзаў. Перавага знешніх умоў над унутранымі патрэбамі — адна з самых трагічных асаблівасцей гісторыі Беларусі у апошнія стагоддзі. У выніку гэтага Беларусь вымушана была ісці на тое, што было ёй нявыгадна. Менавіта, усе гэтыя уніі і саюзы і патрэбны былі яе ранейшым суседзям, а Беларусі яны ніякай карысці не давалі. Яны не выратаўвалі яе ад знешніх нападаў і не прыносялі ёй спакоў і умоў мірнага будавання. Так, пасля Лублінскай уніі 1569 г. з

Польшчай Беларусь (як, між іншым, і Польшча) была сваеасаблівым пастаяльным дваром для многіх чужаземных армій, якія змянялі адна другую. Скажучь, што Польшча была слабой краінай. Алець вось у канцы ХІІІ ст. Беларусь была ўключана ў склад магутнай Расійскай імперыі. Аднак гэта не выратавала Беларусь ад Напалеонаўскага нашэсця, а пераз сто гадоў і ад кайзераўскага. Могуць сказаць, што рускае самадзяржаў не клапацілася ад другіх народаў сваёй імперыі і слаба бараніла іх адчужаемага ўварвання, правільнай, разглядала тэрыторыю падудных народаў толькі як плацдарм барацьбы з іншымі дзяржавамі. Аднак, калі змянілася ўлада, Беларусь зноў стала разменнай манетай пры заключэнні Брэсцкага міру. А на Ржскі мір Беларусь нават не была запрошана, хаця там вырашаўся яе лёс, і яна была парэзана на часткі. Магутны саюз не выратаваў Беларусь і ад гітлераўскай акупацыі. Здаецца, што гэтых фактаў дастаткова, каб зразумець, што уніі і саюзы ні разу не выратавалі Беларусь ад ваеннай небяспекі і разбурэнняў. Але хоць войны прынесілі Беларусі найвялікшыя страты, — не яны былі галоўнай прычынай заняпаду яе. Многія еўрапейскія дзяржавы не менш цягнулі ад войнаў, але нягледзячы на гэта, дасягнулі побач з найвялікшым эканамічным развіццём не меншага палітычнага і культурнага росту. Гэта з'явілася вынікам таго, што яны былі незалежнымі краінамі, самі вырашалі свой лёс, самі па сваёму гледжанню і патрэбах будавалі сваю гаспадарку і развівалі сваю культуру. Але ўсяго гэтага была пазбаўлена Беларусь.

Калісьці Янка Купала заклікаў: "Пачнем дакапвацца самі прычыны нашых крыўд і бед". Дык вось шматвяковая залежнасць ад суседніх дзяржаў, якія рабавалі і рабуюць матэрыяльныя і духоўныя багацці Беларусі, разбуралі і разбуралі яе нацыянальнае жыццё, душылі і душаць яе культуру, — была і з'яўляецца прычынай нацыянальнага заняпаду Беларусі.